

JAN
ADAMOWSKI

PAWEŁ
DAROSZEWSKI

PAULINA
JABŁOŃSKA

BARTOSZ
KIELAN

ŁUKASZ
KORZENIOWSKI

POMINIĘCIA
PRAWODAWCZE
W PROCESIE
SĄDOWEGO
STOSOWANIA
PRAWA

POMINIĘCIA PRAWODAWCZE
W PROCESIE SĄDOWEGO STOSOWANIA PRAWA

Jan Adamowski
Paweł Daroszewski
Paulina Jabłońska
Bartosz Kielan
Łukasz Korzeniowski

Pominięcia prawodawcze w procesie sądowego stosowania prawa

pod redakcją
Pauliny Jabłońskiej

Kraków 2023

Jan Adamowski
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ID <https://orcid.org/0009-0005-3326-3063>
✉ jan.adamowski@doctoral.uj.edu.pl

Paweł Daroszewski
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ID <https://orcid.org/0000-0002-5762-3730>
✉ pawel.daroszewski@student.uj.edu.pl

Paulina Jabłońska (red.)
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ID <https://orcid.org/0000-0002-2648-6462>
✉ paulina.m.jablonska@uj.edu.pl

Bartosz Kielan
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ID <https://orcid.org/0000-0002-9204-147X>
✉ bartosz.kielan@student.uj.edu.pl

Łukasz Korzeniowski
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
ID <https://orcid.org/0000-0003-2675-5850>
✉ l.korzeniowski@student.uj.edu.pl

© Copyright by Wydział Prawa i Administracji UJ and individual authors, 2023

Recenzenci:
prof. dr hab. Monika Florczak-Wątor
prof. dr hab. Piotr Tuleja

Opracowanie redakcyjne:
Piotr Łozowski

Projekt okładki:
Marta Jaszczuk

ISBN 978-83-8138-029-4 (druk)
ISBN 978-83-8138-030-0 (on-line, pdf)
<https://doi.org/10.12797/9788381380300>

Dofinansowano przez Ministra Edukacji i Nauki ze środków z budżetu państwa w ramach programu „Studenckie koła naukowe tworzą innowacje”

Minister
Edukacji i Nauki

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

Autorzy:

Jan Adamowski: absolwent prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, doktorant w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, autorstwo w części pt. *Reakcje sądów na pominięcie prawodawcze w sprawach prywatnoprawnych* (cz. 1, rozdział 3).

Paweł Daroszewski: student IV roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, autorstwo w części pt. *Reakcje sądów na pominięcie prawodawcze. Perspektywa Trybunału Konstytucyjnego* (cz. 1, rozdział 2).

Bartosz Kielan: absolwent prawa oraz student prawa własności intelektualnej i nowych mediów na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Autorstwo w części pt. *Reakcje sądów na pominięcie prawodawcze w sprawach karnych* (cz. 1, rozdział 4).

Łukasz Korzeniowski: student V roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, prezes i założyciel Stowarzyszenia Umarłych Statutów. Autor poradników z zakresu prawa oświatowego, redaktor książek: *Prawa ucznia w Polsce. Raport z badań* (Kraków 2023) oraz *Statut nieumarły. Wzór statutu szkoły z komentarzem* (Kraków 2023), autorstwo w części pt. *Reakcje sądów na pominięcie prawodawcze w sprawach administracyjnych* (cz. 1, rozdział 5).

Paulina Jabłońska: doktorantka w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, autorstwo w częściach wyżej niewymienionych.

Spis treści

Podziękowania	9
Wykaz skrótów	11
Wprowadzenie (Paulina Jabłońska)	13

Część 1

Reakcje na pominięcie prawodawcze. Praktyka

(przedmiot oceny)	17
1. Uwagi wprowadzające (Paulina Jabłońska)	19
2. Reakcje sądów na pominięcie prawodawcze. Perspektywa Trybunału Konstytucyjnego (Paweł Daroszewski)	22
3. Reakcje sądów na pominięcie prawodawcze w sprawach prywatnoprawnych (Jan Adamowski)	40
4. Reakcje sądów na pominięcie prawodawcze w sprawach karnych (Bartosz Kielan)	54
5. Reakcje sądów na pominięcie prawodawcze w sprawach administracyjnych (Łukasz Korzeniowski)	64
6. Synteza (Paulina Jabłońska)	83

Część 2

Reakcje na pominięcie prawodawcze. Teoria

(wzorzec oceny)

(Paulina Jabłońska)	89
1. Uwagi wprowadzające	91
2. Stosowanie Konstytucji a pominięcie prawodawcze	93
3. Sąd a pominięcie prawodawcze	101
4. Model reakcji sądu na pominięcie prawodawcze	104
5. Podsumowanie	108

Część 3

Reakcje na pominięcie prawodawcze w świetle Konstytucji RP

(wyniki oceny)

(Paulina Jabłońska)..... 109

1. Uwagi wprowadzające 111

2. Rekomendacje Trybunału Konstytucyjnego a Konstytucja 112

3. Reakcje sądów a Konstytucja 126

4. Podsumowanie 131

Zakończenie

(Paulina Jabłońska)..... 133

Bibliografia 135

Summary 143

Indeks osobowy 145

Podziękowania

Niniejsza praca stanowi rezultat badań prowadzonych w ramach projektu badawczo-dydaktycznego, który uzyskał finansowanie z Ministerstwa Edukacji i Nauki (nr umowy SKN/SP/533478/2022) i był realizowany w Uniwersytecie Jagiellońskim przez Koło Naukowe Prawa Konstytucyjnego TBSP UJ.

W imieniu zespołu badawczego chciałabym podziękować wszystkim, którzy wspierali nas podczas realizacji projektu. W pierwszej kolejności pragnę złożyć podziękowania Panu Profesorowi Piotrowi Tulei za opiekę naukową, zainspirowanie do podjęcia problematyki pominięć prawodawczych, a także życzliwe wsparcie zarówno na etapie planowania, jak i realizowania projektu.

Za inspirujące rozmowy, cenne sugestie i uwagi zgłaszane na różnych etapach realizacji projektu pragnę podziękować wszystkim osobom, z którymi mieliśmy możliwość i przyjemność konsultować, a także dyskutować częściowe wyniki badań. Szczególne podziękowania pragnę złożyć tutaj Panom Profesorom Piotrowi Radziewiczowi, Janowi Podkowikowi i Marcinowi Wiąckowi oraz Panu Doktorowi Michałowi Ziółkowskiemu.

Słowa podziękowania kieruję również wobec członków Koła Naukowego Prawa Konstytucyjnego TBSP UJ zaangażowanych w organizację konferencji naukowej, która odbyła się w kwietniu 2023 r. w Uniwersytecie Jagiellońskim i umożliwiła zaprezentowanie oraz przedyskutowanie wyników projektu w szerszym gronie teoretyków i praktyków zainteresowanych problemem pominięć prawodawczych. Za inspirujące dyskusje, komentarze i uwagi dziękuję wszystkim uczestnikom tej konferencji.

Za wszystkie uwagi serdecznie dziękuję również recenzentom tej pracy: Profesor Monice Florczak-Wątor i Profesorowi Piotrowi Tulei.

Szczególne podziękowania zostawiam na sam koniec. W tym miejscu pragnę złożyć podziękowanie moim kolegom, współpracownikom, członkom zespołu i jednocześnie współautorom niniejszej pracy: Janowi Adamowskiemu, Pawłowi Daroszewskiemu, Bartoszowi Kielanowi i Łukaszowi Korzeniowskiemu. Dziękuję Wam za te blisko dwa lata naszej dobrej współpracy. Bez waszego udziału, zaangażowania i wkładu nie byłoby ani projektu, ani tej publikacji.

Paulina Jabłońska

Wykaz skrótów

Dz.U.	– Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
FUS	– Fundusz Ubezpieczeń Społecznych
Konstytucja / Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, ze zm.)
k.k.	– Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553)
k.p.a.	– Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2000)
k.p.c.	– Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1805, z późn. zm.)
k.p.k.	– Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1375, z późn. zm.)
k.p.w.	– Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2001 r. Nr 106, poz. 1148 oraz z 2003 r. Nr 109, poz. 1031 i Nr 213, poz. 2081)
p.w.k.c.	– Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 94, ze zm.)
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– Sąd Okręgowy
t.j.	– tekst jednolity
TK / Trybunał	– Trybunał Konstytucyjny
u.g.n.	– Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1899)
WSA	– Wojewódzki Sąd Administracyjny

Wprowadzenie

Niniejszą publikację poświęcono pominięciom prawodawczym, a jej głównym celem jest udzielenie odpowiedzi na pytanie o to, jak w świetle obecnie obowiązującej Konstytucji powinien zachować się sąd wtedy, gdy identyfikuje on problem pominięcia prawodawczego.

Z perspektywy współczesnej dogmatyki prawa konstytucyjnego przyjmujemy ujęcie zakładające, że pominięcie prawodawcze to regulacja niepełna – inaczej taka, w której ustawodawca lub szerzej – prawodawca czegoś nie unormował, choć, postępując zgodnie z Konstytucją, powinien był unormować. Takie rozumienie pominięcia przedstawił ponad dwie dekady temu Trybunał Konstytucyjny¹; zdążyło się ono utrwalić i rozpowszechnić zarówno w orzecznictwie samego Trybunału, jak i w doktrynie prawa konstytucyjnego². Chociaż problematyka pominięć prawodawczych jest chętnie podejmowana w pracach doktrynalnych i to od wielu lat³, to temat zdecydowanie nie został jeszcze wyczerpany. W dalszym ciągu wiele jest kwestii niejasnych. Jedną z nich jest zagadnienie sądowych reakcji na problem pominięcia prawodawczego. Choć, generalnie rzecz biorąc, wiemy, że pominięcie

¹ Zob. orzeczenie TK z 3.12.1996 r., K 25/95, OTK ZU 6/1996, poz. 52.

² Zob. m.in. J. Podkowik, *Charakter i skutki prawne wyroków stwierdzających niekonstytucyjność pominięcia prawodawczego*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2017, nr 2, s. 22-23. Por. także: P. Radziejewicz, *Kontrola konstytucyjności zaniechań ustawodawczych przez Trybunał Konstytucyjny*, „Państwo i Prawo” 2013, nr 9, s. 4-5; A. Kustra, *Wznowienie postępowania w następstwie stwierdzenia niekonstytucyjności pominięcia prawodawczego*, [w:] *Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sferze stosowania prawa*, red. M. Bernatt, J. Królikowski, M. Ziółkowski, Warszawa 2013, s. 205, *Studia i Materiały Trybunału Konstytucyjnego*, 48.

³ Zob. np. P. Jabłońska, *Pominięcie prawodawcze w procesie sądowego stosowania prawa. Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 26 czerwca 2019 r., K 8/17, „Przegląd Konstytucyjny” 2021, nr 2, s. 145-156; J. Podkowik, *Charakter i skutki prawne wyroków...*, s. 20-42; A. Kustra, *op. cit.*, s. 205-221; M. Ziółkowski, *Glosa do wyroku SN z 8 VII 2010, II CSK 3/10 (skutki prawne orzeczenia TK stwierdzającego pominięcie prawodawcze)*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 4, s. 137-142; M. Florczak-Wątor, *Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego i ich skutki prawne*, Poznań 2006, s. 152 i nn.*

jest pewnym problemem z perspektywy konstytucyjnej, jako że jest konsekwencją nieprawidłowej konkretyzacji zasad lub norm konstytucyjnych, to ciągle niejasne jest to, jak należałoby na ten problem zareagować w procesie sądowego stosowania prawa.

Zagadnienie sądowej reakcji na pominięcie prawodawcze było już podejmowane w literaturze, acz w bardzo wąskim zakresie. Większość wypowiedzi i analiz formułowano i prowadzono w kontekście czy inaczej – perspektywie – problemu skutków orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, w których Trybunał pominięcie stwierdzał⁴. Osią wieloletnich sporów było bowiem to, czy tego rodzaju wyroki wywołują w systemie skutek derogacyjny, czy jedynie skutek zobowiązujący⁵. Innymi słowy, czy wskutek ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego, w którym pominięcie stwierdzono, dochodzi do utraty mocy obowiązującej, czy jedynie do zobowiązania ustawodawcy (prawodawcy) do dokonania korekty w systemie prawa obowiązującego. Dopiero pochodną niejako było, jak się wydaje, pytanie o to, co z pominięciem powinien zrobić sąd. Pytanie to było bowiem widziane przez pryzmat tego, jak sąd powinien zareagować na wspomniany rodzaj wyroku Trybunału Konstytucyjnego. Niejasny tymczasem pozostaje związek między pominięciem prawodawczym i reakcją sądu na problem pominięcia a procesem sądowego stosowania prawa widzianego przez pryzmat Konstytucji, ze szczególnym uwzględnieniem zasady jej bezpośredniego stosowania. Inaczej rzecz ujmując, nie jest jasna odpowiedź na pytanie o to, czy i w jaki sposób problem sądowej reakcji na pominięcie łączy się z kwestią sądowego stosowania Konstytucji.

Oznaczenie tego związku ma tymczasem istotne znaczenie. Po pierwsze dlatego, że Trybunał Konstytucyjny nie stwierdzi pominięcia z urzędu. Sąd jest jednym z podmiotów legitymowanych do zainicjowania postępowania przed Trybunałem, a ciężar dowodu w tym postępowaniu spoczywa na wnioskodawcy, czyli m.in. na sądzie pytającym. Jeśli więc mówimy o pominięciu prawodawczym jako o zarzucie, a tak mówi zarówno Trybunał Konstytucyj-

⁴ Zob. m.in. P. Jabłońska, *Pominięcie prawodawcze...*, s. 145 i nn.; M. Wiącek, *Stosowanie Konstytucji przez sądy administracyjne. Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 lutego 2019 r., II OSK 694/17*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2019, nr 9, s. 165 i nn.; J. Podkowik, *Charakter i skutki prawne wyroków...*, s. 36 i nn.; A. Kustra, *op. cit.*, s. 211 i nn.; M. Ziółkowski, *Glosa do postanowienia SN z 29 IV 2010, IV CO 37/09*, „Państwo i Prawo” 2011, nr 11, s. 131-132.

⁵ Por. np. P. Jabłońska, *Pominięcie prawodawcze...*, s. 149; A. Kustra, *op. cit.*, s. 211 i nn.

ny⁶, jak i część doktryny⁷, to należy uznać, że sąd pytający powinien być przygotowany do samodzielnego rozpoznawania – czy inaczej – identyfikowania problemu pominięcia. Drugi powód zainteresowania związkiem łączącym reakcje na pominięcie prawodawcze z problematyką sądowego stosowania Konstytucji wynika z dotychczasowej praktyki orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego w zakresie związanym z treścią tzw. przesłanki funkcjonalnej. Jeśli, jak wskazywał Trybunał, pytanie prawne ma charakter subsydiarny i wystąpienie przez sąd w trybie art. 193 Konstytucji zawsze poprzedzać musi podjęcie próby samodzielnego rozwiązania problemu konstytucyjnego⁸, to należy uznać, że rola sądu nie ogranicza się jedynie do dostrzeżenia problemu pominięcia prawodawczego i przekazania go Trybunałowi Konstytucyjnemu. W pewnych sytuacjach sąd będzie musiał samodzielnie sobie z tym problemem poradzić. Kluczowe jest w tym zakresie pytanie: jak? Precyzyjniej: jakimi środkami, narzędziami lub formami reakcji sąd dysponuje w takich przypadkach?

Szukając odpowiedzi na tak postawione pytanie, przedstawiana praca koncentruje uwagę na pominięciu prawodawczym jako na osobnym problemie w procesie sądowego stosowania prawa widzianym przez pryzmat obowiązującej regulacji konstytucyjnej. W związku z tym wykracza poza perspektywę skutków, jakie dla wspomnianego procesu wywołuje wyrok Trybunału Konstytucyjnego, w którym stwierdzono pominięcie. Jak już powiedziano, jej głównym celem jest udzielenie odpowiedzi na pytanie o to, jak w świetle obecnie obowiązującej Konstytucji powinien zachować się sąd, gdy identyfikuje problem pominięcia prawodawczego. Chodzi tu więc o zrekonstruowanie pewnego modelu sądowej reakcji na pominięcie według obowiązującej Konstytucji.

Bazując na założeniu, zgodnie z którym żaden model czy teoria nie powinny być konstruowane w próżni, ale brać pod uwagę otaczającą rzeczywistość, a także być z nią konfrontowane, książka przyjmuje następującą strukturę. W pierwszej części opisuje ona ten fragment rzeczywistości, który obejmuje praktykę dotychczasowego podejścia do problemu pominięcia prawodawczego przez sądy i Trybunał Konstytucyjny. Zrekonstruowano tu narzędzia

⁶ Por. orzeczenie TK z 3.12.1996 r., K 25/95, OTK ZU 6/1996, poz. 52.

⁷ Zob. m.in. P. Tuleja, *Geneza, rozwój i upadek sądownictwa konstytucyjnego w Polsce*, „Państwo i Prawo” 2022, nr 10, s. 267; J. Podkowik, *Charakter i skutki prawne wyroków...*, s. 26; R. Stefanicki, *Zaniechanie a pominięcie ustawodawcze. Spór o granice kognicji Trybunału Konstytucyjnego*, „Przegląd Sądowy” 2017, nr 1, s. 54.

⁸ Zob. m.in. postanowienie TK z 17.12.2012 r., P 16/12, OTK ZU 11A/2012, poz. 142.

i formy reakcji na problem pominięcia prawodawczego w procesie sądowego stosowania prawa, które były wykorzystywane przez sądy lub rekomendowane sądom przez Trybunał Konstytucyjny. Druga część pracy koncentruje się na warstwie normatywnej, przedstawiając elementy pewnej teorii na temat tego, jaka powinna być praktyka sądowego reagowania na problem pominięcia. W tej części przedstawiono wizję pewnego modelu reagowania na problem pominięcia – modelu zrekonstruowanego i osadzonego w ramach, które wyznacza obowiązująca regulacja konstytucyjna. W trzeciej części publikacji skonfrontowano rzeczywistość z teorią na temat modelowych reakcji na pominięcie. Analizie poddano dotychczasową praktykę reagowania na problem pominięcia przez sądy, a także wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego, dokonując oceny tej praktyki poprzez zestawienie jej z obecnie obowiązującymi rozwiązaniami konstytucyjnymi, które posłużyły wcześniej do zrekonstruowania wspomnianego wyżej modelu.

Na zakończenie wypada wyjaśnić jeszcze jedną kwestię. Dwukrotnie powiedziano, że głównym celem niniejszego opracowania jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, jak w świetle obowiązującej regulacji konstytucyjnej powinien zachować się sąd, gdy identyfikuje pominięcie prawodawcze. Jednocześnie rozważania normatywne umieszczono głównie w drugiej, czyli środkowej części pracy. Uzasadnienie takiej konstrukcji jest następujące. Zrekonstruowanie normatywnego modelu, nawet konstytucyjnego, nie powinno zamykać dyskusji, ale ją otwierać. Wszak każdy model ma swoje ograniczenia. Skonfrontowanie teorii z praktyką, modelowych reakcji z reakcjami występującymi w praktyce stosowania prawa może powiedzieć nam coś nie tylko na temat praktyki, ale również teorii. Jakkolwiek więc to zrekonstruowanie konstytucyjnego modelu sądowej reakcji na pominięcie prawodawcze stanowiło główny cel publikacji, model celowo osadzono w praktyce. Skonfrontowano model z dotychczasową praktyką nie tylko po to, by tę praktykę ocenić, co bezpośrednio starano się zrobić w trzeciej i jednocześnie ostatniej części pracy, ale także po to, by umożliwić w przyszłości analizę samego modelu i poddać ocenie te rozwiązania konstytucyjne, które model kształtują. Choć normatywne rozważania mogą okazać się przydatne dla praktyki sądowego stosowania prawa, na pewno nie są idealne. Mają swoje ograniczenia i powinny stanowić przedmiot dalszej dyskusji.

Zakończenie

Tytułem zakończenia i pewnego podsumowania nasuwają się następujące uwagi.

Pierwsza dotyczy odpowiedzi na pytanie, które postawiono we wprowadzeniu do niniejszej książki, a które brzmiało tak: jak w świetle obecnie obowiązującej Konstytucji powinien zachować się sąd, gdy identyfikuje problem pominięcia prawodawczego? Biorąc pod uwagę wszystko, co zostało już wyżej w tej sprawie powiedziane, należałoby stwierdzić, że w takiej sytuacji sąd powinien wykorzystać mechanizmy dostępne w ramach procesu sądowego stosowania kolizyjnego. Jak starano się wykazać, konstytucyjny model reakcji na pominięcie prawodawcze to nic innego jak nieznacznie zmodyfikowany model stosowania kolizyjnego. Modyfikacja dotyczy jedynie środków tego stosowania w postaci wyłączenia reguły *lex superior*. Środki – czy inaczej – mechanizmy, jakimi może i powinien posłużyć się sąd w reakcji na problem niekonstytucyjności wywołanej przez pominięcie prawodawcze, to tzw. normy kolizyjne, które znajdują swoje normatywne podstawy, odpowiednio, w art. 91 ust. 2 i 3 i w art. 178 ust. 1 Konstytucji, a także pytanie prawne do Trybunału Konstytucyjnego.

Druga uwaga dotyczy ograniczeń zaproponowanego rozwiązania. Każdy model ma swoje ograniczenia, ten ma następujące. Skoro problem z niekonstytucyjnością z powodu pominięcia prawodawczego polega na tym, że ustawodawca (prawodawca) nie uwzględnił czegoś, co – działając zgodnie z Konstytucją – powinien był uwzględnić, to należy uznać, że zapewnienie stanu zgodności z Konstytucją wymaga uzupełnienia tego, co należało uwzględnić, a pominięto. Innymi słowy, całkowite rozwiązanie problemu pominięcia prawodawczego wymaga aktywności prawodawczej. Potrzebna jest tu pozytywna zmiana normatywna. Taka zmiana zdecydowanie wykracza już jednak poza ramy stosowania kolizyjnego czy szerzej – sądowego stosowania Konstytucji, przynajmniej *de lege lata*. Uwzględniając bowiem brak kompetencji prawodawczych po stronie sądów, należy stwierdzić, że proces tego stosowania umożliwia jedynie częściowe rozwiązanie problemu pominięcia. Chodzi o wyeliminowanie tego elementu w systemie prawa obowiązującego, który

został uznany za niekonstytucyjny z powodu pominięcia, a nie wyeliminowanie (uzupełnienie) samego pominięcia prawodawczego. W tym kontekście konstytucyjny model sądowej reakcji na pominięcie prawodawcze działa na zasadzie etapu czy warunku koniecznego, ale nie wystarczającego do rozwiązania głównego problemu z pominięciem.

Z tym wiąże się trzecia i ostatnia uwaga. Chodzi o rozbieżność między modelem a praktyką stosowania prawa. Pozytywna zmiana normatywna w procesie tego stosowania, chociaż konstytucyjnie pozostaje nieakceptowalna, to widoczna jest w praktyce działania sądów. Jak wynika z przeprowadzonych badań, sądy podejmują próby uzupełniania tego, co zostało pominięte w systemie prawa obowiązującego. Mamy zatem do czynienia z rozbieżnością między tym, czego moglibyśmy się spodziewać, biorąc pod uwagę nasze modelowe rozwiązanie, oraz tym, co mogliśmy zaobserwować w praktyce sądowego stosowania prawa. Pytanie, które się tutaj nasuwa, brzmi: co ta rozbieżność nam mówi i o czym? Z jednej strony możemy bowiem powiedzieć, że praktyka, o której była mowa, jest niezgodna z Konstytucją i że jako taka powinna ulec zmianie w kierunku konstytucyjnie wyznaczonym. Z perspektywy konstytucyjnej trudno przecież podchodzić z aprobatą do rzeczywistości, która od tej Konstytucji odbiega. Z drugiej jednak strony podobne wnioski mogą dotyczyć Konstytucji. Równie dobrze możemy sformułować twierdzenie, że to raczej konstytucyjny model reakcji na pominięcie prawodawcze, a szerzej, pewne rozwiązania konstytucyjne, są nieadekwatne do rzeczywistości, z jaką mamy do czynienia w procesie sądowego stosowania prawa, i jako takie powinny ulec modyfikacjom. Uznanie, że praktyka sądowych reakcji na pominięcie prawodawcze nie pokrywa się z rozwiązaniem uznanym za konstytucyjnie modelowe nie oznacza, że owa praktyka jest niesłuszna. Niewykluczone, że sądowe uzupełnianie systemu prawnego w reakcji na pominięcie prawodawcze jest rozwiązaniem słusznym i to raczej konstytucyjna regulacja powinna ulec pewnym modyfikacjom, w szczególności poprzez odstąpienie od zasady wyłączności ustawy, a także wyraźne przyznanie prawotwórczych kompetencji sądom na zasadach subsydiarności. Ta ostatnia kwestia pozostaje otwarta i powinna być przedmiotem dalszych badań i analiz.

Bibliografia

- Cizyńska A., [w:] *Oddziaływanie sądu konstytucyjnego na porządek prawny Austrii, Niemiec i Polski*, red. M. Florczak-Wątor, P. Czarny, Kraków 2019, *Prawo, Konstytucja, Argumentacja*, 6.
- Florczak-Wątor M., [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2019.
- Florczak-Wątor M., *Horyzontalny wymiar praw konstytucyjnych*, Kraków 2014, *Monografie Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Seria C, Habilitacje*.
- Florczak-Wątor M., *Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego i ich skutki prawne*, Poznań 2006.
- Florczak-Wątor M., „Przywilej korzyści” w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, „Przegląd Sejmowy” 2012, nr 6.
- Florczak-Wątor M., *Skutki prawne orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego dla sprawy, w której wystosowano pytanie prawne. Wybrane zagadnienia*, [w:] *Pytanie prawne do Trybunału Konstytucyjnego. Wybrane zagadnienia*, red. K. Urbaniak, Poznań 2018, *Monografie Prawnicze*.
- Florczak-Wątor M., *Względny czy bezwzględny obowiązek stosowania niekonstytucyjnej normy prawnej w okresie odroczenia?*, [w:] *Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sferze stosowania prawa*, red. M. Bernatt, J. Królikowski, M. Ziółkowski, Warszawa 2013, *Studia i Materiały Trybunału Konstytucyjnego*, 48.
- Garlicki L., *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji – wprowadzenie do dyskusji*, [w:] *Konferencja naukowa: Konstytucja RP w praktyce*, Warszawa 1999.
- Grabowski A., *Konstytucja RP jako lex superior względem prawa ustawowego (w ramach sądowego stosowania prawa)*, „Państwo i Prawo” 2022, nr 10.
- Grzybowski M., *Zaniechanie prawodawcze w praktyce polskiego Trybunału Konstytucyjnego*, [on-line:] https://www.confueconstco.org/reports/rep-xiv/report_Poland_po.pdf – 22 VII 2023 r.
- Jabłońska P., *Konstytucyjne podstawy rozproszonej kontroli konstytucyjności prawa*, „Przegląd Sądowy” 2020, nr 11-12.
- Jabłońska P., *Pominięcie prawodawcze w procesie sądowego stosowania prawa. Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 26 czerwca 2019 r., K 8/17*, „Przegląd Konstytucyjny” 2021, nr 2.
- Jabłońska P., *Stosowanie kolizyjne w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Sądy wobec problemu hierarchicznej niezgodności norm*, praca magisterska (niepubl.).
- Jabłońska P., *Wykładnia prokonstytucyjna w procesie sądowego stosowania prawa – przyczynek do dyskusji*, „Przegląd Sądowy” 2021, nr 7-8.
- Kos K., [w:] *Oddziaływanie sądu konstytucyjnego na porządek prawny Austrii, Niemiec i Polski*, red. M. Florczak-Wątor, P. Czarny, Kraków 2019, *Prawo, Konstytucja, Argumentacja*, 6.
- Kustra A., *Wznowienie postępowania w następstwie stwierdzenia niekonstytucyjności pominięcia prawodawczego*, [w:] *Skutki wyroków Trybunału Konstytucyjnego w sferze*

- stosowania prawa*, red. M. Bernatt, J. Królikowski, M. Ziółkowski, Warszawa 2013, *Studia i Materiały – Trybunał Konstytucyjny*, 48.
- Markiewicz K., *Zasady orzekania w postępowaniu nieprocesowym*, Warszawa 2013, *Monografie Prawnicze*, Legalis, rozdz. 4 § 3. V. 2. B.
- Mączyński A., Podkowik J., *Komentarz do art. 190*, [w:] *Konstytucja RP*, t. 2: *Komentarz do art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, *Duże Komentarze Becka*.
- Morawska E.H., [w:] *Na straży państwa prawa. Trzydzieści lat orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, red. L. Garlicki, M. Derlatka, M. Wiącek, Warszawa 2016.
- Mróz-Krysta D., *Glosa do wyroku NSA z dnia 14 listopada 2012 r., II OSK 1089/12*, LEX/el. 2014.
- Naleziński B., [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. P. Tuleja, Warszawa 2019.
- Niedośpiął M., *Glosa do orzeczenia TK z dnia 3 grudnia 1996 r., K 25/95*, „Państwo i Prawo” 1997, nr 9.
- Nowicki D., *Miejsce orzeczeń interpretacyjnych w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo” 2012, nr 10.
- Paprocka A., Ziółkowski M., *Zaniechanie prawodawcze jako potencjalny przedmiot kontroli Trybunału Konstytucyjnego w świetle zasady nadrzędności Konstytucji oraz doświadczeń trybunałów międzynarodowych*, [w:] *Księga XXV-lecia Trybunału Konstytucyjnego. Ewolucja funkcji i zadań Trybunału Konstytucyjnego – założenia a ich praktyczna realizacja*, red. K. Budziło, Warszawa 2010.
- Podkowik J., *Charakter i skutki prawne wyroków stwierdzających niekonstytucyjność pominięcia prawodawczego*, „Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego” 2017, nr 2.
- Podkowik J., *Sądy wobec niekonstytucyjnych aktów normatywnych u progu trzeciej dekady obowiązywania Konstytucji RP*, „Przegląd Sądowy” 2018, nr 5.
- Radziejewicz P., *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2010 r., IV CO 37/09*, „Przegląd Sejmowy” 2011, nr 2.
- Radziejewicz P., *Kontrola konstytucyjności zaniechań ustawodawczych przez Trybunał Konstytucyjny*, „Państwo i Prawo” 2013, nr 9.
- Roszkiewicz J., *Bezpośrednie stosowanie Konstytucji przez organy administracji publicznej*, „Przegląd Legislacyjny” 2015, nr 4.
- Stefanicki R., *Zaniechanie a pominięcie ustawodawcze. Spór o granice kognicji Trybunału Konstytucyjnego*, „Przegląd Sądowy” 2017, nr 1.
- Ślęmp B., *O (nie)wykonaniu orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego dotyczących mechanizmu wyrównania poziomu dochodów jednostek samorządu terytorialnego – analiza konstytucyjna*, „Finanse Komunalne” 2019, nr 4.
- Tuleja P., *Geneza, rozwój i upadek sądownictwa konstytucyjnego w Polsce*, „Państwo i Prawo” 2022, nr 10.
- Tuleja P., *Wpływ przesłanki funkcjonalnej na sposób rozpoznania pytania prawnego przez Trybunał Konstytucyjny*, „Przegląd Sądowy” 2017, nr 6.
- Tuleja P., *Wykładnia konstytucji a zasada podziału władzy*, [w:] *Sądownictwo konstytucyjne. Teoria i praktyka*, t. 3, red. M. Granat, Warszawa 2020.
- Tuleja P., *Zaniechanie prawodawcze*, [w:] *Ustroje, doktryny, instytucje polityczne. Księga jubileuszowa profesora zw. dra hab. Mariana Grzybowskiego*, red. J. Czajkowski et al., Kraków 2007.
- Wiącek M., *Stosowanie Konstytucji przez sądy administracyjne. Glosa do wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 lutego 2019 r., II OSK 694/17*, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2019, nr 9.

Praca *Pominięcia prawodawcze w procesie sądowego stosowania prawa* zawiera wyniki badań prowadzonych przez członków Koła Naukowego Prawa Konstytucyjnego TBSP UJ w projekcie o tym samym tytule, zrealizowanym w Uniwersytecie Jagiellońskim z grantu przyznanego w konkursie Ministerstwa Edukacji i Nauki pn. „Studenckie koła naukowe tworzą innowacje”. W książce przedstawiono nowe ujęcie tematu podejmowanego w polskiej doktrynie prawa konstytucyjnego, koncentrując uwagę na pominięciu prawodawczym jako konkretnym problemie w procesie sądowego stosowania prawa. Czytelnik znajdzie w tej publikacji wnioski i uogólnienia formułowane na podstawie analizy prowadzonej na trzech płaszczyznach: empirycznej, teoretycznej i dogmatycznej.

<https://akademicka.pl>

